

YENİ MEDYA SANATI ÜZERİNE...

Aysun Cançat¹

Öz

Teknolojiler ve hız çağı, gündelik hayatımızın biçimini, ritmini belirlemiştir. Bu gelişmeler, yeni sanat dallarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunlardan biri, bu çalışmada da ele alınan Yeni Medya Sanatı'dır. Çalışmada, teknolojinin sanat üzerine etkisi, seçilen örnekler üzerinden değerlendirilmiştir. Dijital ortamda oluşturulmuş görüntü sanatçıya bir anlamda yeni bir tuval ve palet olanağı sağlamıştır. Akım; pop-art, enstalasyon, body-art gibi değişik tarzları farklı şekillerde ve deneysel yöntemler ile birçok gelişmeye açık bir şekilde çalışma imkânı getirmiştir. Bu çalışmada, yeni medya araçları ile sanatçıların seçkin sanat yapıtları ortaya koyduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışma, bu türden yapıtların sanatsal değerinin önemine de vurgu yapmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Medya Sanatı, Yeni Medya Sanatı, Dijital Sanat

On the New Media Art

Abstract

The age of technology and speed has determined the form and rhythm of our daily life. These developments have led to the emergence of new art branches. One of these new art branches is the New Media Art, which is also discussed in the research. In the research, the effect of technology on art is evaluated on the basis of selected examples. The image created in the digital media provides the artist a new toile and palette in a sense. The trend brings about different working opportunities in various forms such as pop-art, installation art, body art which are open to improvement through experimental methods. In this research, it is determined that artists' exhibit the outstanding works of arts by new media tools. The research also emphasizes on the importance of the artistic values of these works.

Key Words: Media Art, New Media Art, Digital Art

¹ Dr. Öğr. Ü., Gelişim Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarımı Bölümü, acancat@gelisim.edu.tr

1. Yeni, Medya ve Sanat Kavramları

Yeni, çağdaş, güncel gibi kavramlar son dönemlerde, diğer pek çok alanda olduğu gibi sanat alanında da başlıklara eklenmeye başlanmıştır. Burada cevaplanması gereken konu ne, neye göre yenidir? Çünkü yeni diye tabir edilen kavram, kalıcı bir tanımlama içermediği için belli bir süre sonra yeniliğini kaybedecek, geçerliliğini yitirecektir.

Yeni Medya kavramı; bilgisayar, internet ve mobil teknolojilerinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. 1970'lerde, bilgi ve iletişim tabanlı sosyal, psikolojik, ekonomik ve politik çalışmalar yapan araştırmacılar tarafından ortaya atılmış kavramı (Dilmen, 2007: 114); gelişen bilgisayar, internet ve mobil teknolojisinden doğan, kullanıcıların zamandan/mekândan bağımsız bir şekilde interaktif olarak etkileşimde buldukları tüm sanal ortamlar olarak tanımlamak mümkündür (Bulunmaz, 2014: 25).

Sanatsal anlamda ise yeni medyanın uzunca bir süre içeriği, video sanatı ve onun türevlerinden oluşmakta; multi-medya ise dijital sanat formları için kullanılmaktaydı. Günümüzde ise, 'video-art', 'net-art', 'grafi', 'dijital sanat' gibi başlıklar, 2000'lerden itibaren "Yeni Medya" üst başlığı altında toparlanmıştır. Bu radikal dönemselleşme, teknolojik ilerlemenin baş döndürücü hızından kaynaklanmaktadır. Ayrıca yeni medya; video sanatı, dijital ortamda hazırlanmış performanslar, happenings'ler ile geleneksel sanat yapıtı, izleyici ve sanatçı kavramlarına dair paradigmaları değiştirmiş; bir sanat objesinden post-objeye doğru geçiş ve böylece alanlararası bir flulaşma meydana gelmiştir (Arapoğlu, 2012: 49-52).

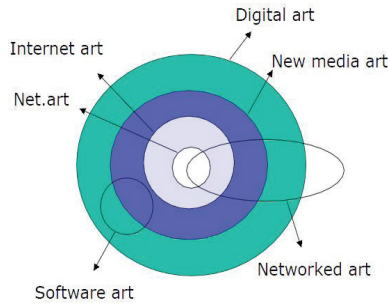
Teknolojik ekipmanlar yardımıyla oluşturulmuş sanat çalışmaları "teknoloji ve sanat ilişkisi" çerçevesinde ele alındığında; geleneksel olarak sınıflanmış sanat anlayışları ile bilgisayarın etkili olduğu sanat anlayışlarının aynı noktada buluşması, ortaya çıkan yeni yaklaşımların gerek teknik gerekse estetik taraflarının mevcutta var olan sanat biçimlerinden doğmuş olduğu söylenebilir. Değişimi/dönüşümü halen devam eden teknoloji ile etkileşim içerisinde olan sanat da kendini yenilemiş, farklı teknikleri bir arada kullanarak yeni oluşumlar, anlayışlar, üsluplar ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Yaşanan gelişmeler ile yeni sanat akımları eski sanat dallarına bazı noktalarda alternatif oluştururken, kullanmaya başladığı yeni imkanlar ve ekipman çeşitliliği ile bilinen anlamda geleneksel sanat anlayışının çerçevesini zorlamıştır (Çokokumuş, 2012: 53).

Bilgisayar, sanatçıya global dünyada kendi varlığını, sanatını ortaya koyabileceği bir alan oluşturma dışında barındırdığı yazılımlarla da dijital destekli sanat

eserleri üretmesine olanak sağlamıştır. Bir anlamda teknolojinin kendisi, sanat eseri üretmek için bir araç haline gelmiştir. Bu noktadan hareketle, insanlığın amaçlarına ulaşmak için aletler üretmesi ve bu aletleri gündelik yaşamında kullanması konusu, bugün gelinen noktada son derece artmıştır. Dijital tekniklerin sağladığı imkânların çeşitliliği, sanatçılara bunları araç, ortam veya konu olarak kullanabilme seçimi yaratmıştır (Türkmenoğlu, 2014: 93).

Yeni Medya Sanatı'na geçmeden önce Medya Sanatı'na değinmek gerekmektedir. Medya sanatı terimi, esasen 1960'lı yıllardan bu yana üretilen özel bir tür sanat eserini tanımlamak için kullanılır. Ancak bu terim, 1990'lı yıllardan itibaren, kapsamlı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Medya sanatı; video, internet, televizyon, radyo ve telefonu da içeren kitle iletişim araçları ve telekomünikasyonla ilişkili olan çalışmalara gönderme yapar. Karışık teknik ve internet sanatı gibi artistik kavramlarla da benzeşmektedir (Keser, 2009: 209). Bu sanatın temelleri Avrupa'da, Marcel Duchamp, Alexander Calder, Naum Gobo gibi fütürist, prodüktivist, dadaist ve sürrealistler ve Bauhaus'ta çalışan sanatçılar tarafından atılmıştır.

2. Yeni Medya Sanatının Günümüz Sanat Anlayışları İçerisindeki Yeri

Resim 1. Karen Verschooren, “situating internet art in the traditional institution for contemporary art”

Küratör Karen Verschooren, “*Situating Internet Art in the Traditional Institution for Contemporary Art*” başlıklı tezinin girişinde, bir işin İnternet sanatı sayılabilmesi için mecranın sahip olduğu bazı özellikleriyle de kendi deyimiyle, oynaması gerektiğini ileri sürmüştür. İnternet sanatı, fotoğraf ve video gibi diğer eski yeni medya sanatlarında olduğu gibi, konusunu kullandığı mecradan alan bir sanattır ve konusuna göre ağ sanatı, yazılım sanatı vb. olarak da adlandırılabilir (Kutup, 2010: 5).

Görüldüğü gibi, Yeni Medya Sanatı'nın, dijitalleşme ve internetin yaygın kullanımıyla birlikte yalnız olmadığı, net sanatı, yazılım sanatı gibi güncel anlayışlarla kesiştiği/birleştiği görülmektedir.

Yeni Medya Sanatı, bilim ve teknolojideki gelişmelerin sanatçılarca çeşitli şekillerde uyarlanmasıyla ve yepyeni bakış açılarıyla vücut bulmaktadır. Böylelikle akım, izleyiciyle çeşitli etkileşim ilişkileri, formlar ve üretim olanakları sağlamaktadır. Elbette ki akım; resim, heykel, baskı, fotoğraf, kinetik, sinema ve video gibi daha önceki gelişmelerden beslenmektedir; fakat, dijital, nano ve biyoteknolojiler gibi çok çeşitli deneysel yöntemler ile birçok gelişmeye son derece açıktır.

Yeni medya konusunda Ahu Antmen şöyle demektedir: *“Bugünün sanatçısının ‘masaüstü’ birtakım ikonlarla dolu; programlar, dosyalar, dijital görüntülerle.” Artık sanatçılar dijital dünyalarda yol alırken, ürettikleri eserlerde sanatın birçok dilini, pratiğini içermektedir. Günümüz sanatçıları dijital teknolojinin olanaklarıyla dilini zenginleştirmekte; kimisi bunu yaparken geleneksel olandan yararlanmaktadır. Sanatçılar çalışmalarını ister tuvale, ister fotoğrafa aktarmakta tüm üretim araçları iç içe girebilmektedir* (Bay, 2012: 55). Bu noktada, sanatta önemli değişimler getiren teknolojiyi bilinçli, sanatsal değerler çerçevesinde kullanmak önemlidir.

Günümüzde medya sanatının en önemli olanaklarından biri, dijitalizm ile birlikte, sanat yapıtı ve izleyici arasındaki geleneksel eser-izleyici ilişkisi yerine, karşılıklı etkileşime dayalı bir ilişkiye dönüşmüş olmasıdır. İzleyici ile eser arasındaki senkronize düzenlemeler, yerini asenkronik bir ortama bırakmıştır. Medya sanatının sanal ortamla üretilip açıklanıyor olması, yapıtla izleyici arasındaki geleneksel mesafeyi ortadan kaldırmakta izleyiciyi sergilemenin bir parçası kılmaktadır. Bu durum, karşılıklı etkileşime dayalı yeni bir sunuş yöntemidir.

Yeni Medya Sanatı, günümüzde ‘yeni medya’ kapsamındaki araçlar, aynı zamanda sanatçının tavrını ortaya koymada bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Her dönemin teknolojik olanağı, sanat ürününü medyatikleştirmektedir. Burada sanatçının, yaşayan bir gerçeklik ve bir soyutlama aracı olarak görüntüyü nasıl taşıdığını; görüntünün geniş bir yelpaze içinde iletişim ortamından, sanat ortamına doğru nasıl bir yöntemle biçimlendirildiğini; daha da ileri gidilirse, sanat ürünlerinin temelde birer medya araçları olduğu açıkça gösterilir. Fotoğrafla başlayan, sinema, televizyon ve bilgisayarla gelişen yeni teknolojilerin kamusal ve özel alandaki pek çok faaliyeti kapsamaması, amatör, profesyonel tüm alanlarda kullanılmaya başlaması; günümüzde yaşanan uluslararası ajanslar, kimlik, gelenek, modernizm sonrası ve ‘ticaretin hizmetinde sanat’ gibi kavramlar ‘medya’nın ta-

nımını tümüyle değiştirmiştir (Bozkurt, 2012:216-217).

Yeni medya araçlarının, sanatçının üslubunu ortaya koyması; yeni medya ortamını biçimlendiren ideoloji, kültür, kimlik, demokrasi, etik ve feminizm gibi alanlardaki dönüşümler; seri üretim, ucuza sahip olma, bilgilenme/bilgilendirme, paylaşım ve erişilebilirlik kavramları, bunların zincirleme işleyiş ve geçişlerinde yeni medya sanatını yeniden ele almak ve anlamak gerekmektedir.

Yeni medya sanatının açıklanmasında diğer bir mesele de ‘dijital’in ne oldu-ğudur. *The Language of New Media* adlı kitabın yazarı Lev Manovich, yeni med-ya ortamında nesnelere, modüler bir yapıda olduğunu; yeni medya nesnelere sesler, imajlar, eğriler, hareketler şeklinde nitelendirildiğini söyler. Manovich’e göre, modülerliğin altyapısı aritmetiktir ki bu, aynı zamanda ‘dijital’ olanın tanımıdır. Proglamlanabilir olmak, imajların, seslerin sayısal olarak ifade edilebilir olması demektir. Yeni medya ortamının modüler ve sayısal yapısı, o uygulama alanının da o denli gelişimi demektir. Üretim ortamında ürünün sayısız çeşit-lemelerinin olabirliği, veri tabanının sağladığı avantajlar ve ürünün iletişim kuran bireyle arayüz özelliği, sanatçısının yerine iletişim kurması; ziyaretçiyi karşılaması, yönlendirmesi vs. yapılanmalar yeni medya ortamının bağımsız ala-nını oluşturması demektir ki bu da üzerinde durulması, tartışılması gereken bir konudur.

Medya sanatında, çok farklı tekniklerde işler üretilmektedir. Bunlardan biri de animasyon (canlandırma) tekniğidir. Bu tekniğin kullanımı 1990’larda itibaren yaygınlaşmış ve tüm etkinliklerde sanatçıların vazgeçmediği tekniklerden biri olmuştur. Animasyonun, bir film tekniği ve anlatım aracı olarak medya sanatında sıkça görülmesinin nedenlerinden biri, düşsel karakterlerin günümüzü ve geleceği çok iyi temsil ediyor olmasıdır (Bozkurt, 2012: 222-226).

Japonya’da dizayn edilmiş birçok manga ve anime adı verilen çizgi karakter vardır. Bu karakterler, manga endüstrisinin reklam ve video oyunları için geliştirilmişlerdir. Dominique Gonzales ve daha pek çok sanatçı bu karakterleri yaşatma çabasına girmişlerdir. Özellikle günümüzde 2D ve 3D tekniğinin amatörleşmesi, kolay kullanılabilirliği yeni filmlerin üretilmesine neden olmuştur.

Resim 2. Dominique Gonzales, “Ann Lee Güvenlik Bölgesi’nde”, DVD, 3’33”, Kuzey Miami, Çağdaş sanat müzesi ve Tate Galeri için Amerikan fonu ile borç verildi. Carlos ve Rosa de la Cruz nezaketiyle uzun dönem borç verildi. 2000.

Dominique Gonzales’in çizgi karakterleri bugünden geleceğe yeni alanları haberdar etmektedirler. Gonzales. üstte bir sahnesinin yer aldığı Ann Lee filmi, oldukça karamsar ve çift karakterli kurgulamıştır. Karakterlerden biri Japonca, diğeri de ona İngilizce çevirmenlik yapmaktadır. Ann Lee, öznenin bir tarafından istila edilmesi ve zor kullanarak duygularından koparılması tehlikesinden bahsetmektedir. (Bozkurt, 2012:227-228). Video ve enstalasyon sanatçısı Dominique Gonzales’in bu videosunda yer alan sözlerin bazıları şunlardır: “*Güvenli bölge olmayacak artık, ekranın içinde kaybolacaksın, sözüm söz-söz veriyorum, klonlarım ve mor gezegenimizin üstüne size yemin ediyorum, bir laboratuarda doğup ta devrelerinin içinde hisseden herkes gibi...bünyenizi işgal edecekler, sizi hislerinizden ayıracaklar, duyularınızı değişime uğratacaklar...*”(7. Uluslar arası İstanbul Bienali Kataloğu, 2001: 168).

Resim 3. Aristarkh Chernyshev & Alexei Shulgin, “3G International”, LED, fiberglass, duratrans, plastik, elektronikler, XL Galeri, Moskova, 2010.

Aristarkh Chernyshev ve Alexei Shulgin “3G International” adlı çalışması, günümüz kitle iletişim araçlarından cep telefonunu farklı boyutta ele alan bir düzenlemedir. Bu çalışma, hem yeni medya sanatını hem de enstalasyon sanatını içinde barındıran bir örnektir.

Son zamanlarda birçok sanatçının yapıtlarını anlatırken “Yeni Medya Sanatı” terim ya da terminolojisini kullanmaktadır. Bu terimi kullanırken yapılan önemli bir hata, çeşitli sanat yapıtlarının, terminolojinin temsil etmediği bir biçimde yeni medya sanatı içinde tasvir edilmesidir. Bununla beraber tekniğe ilişkin bir yanlış anlama da mevcuttur. Yeni medya sanatı; gelişmiş veya yeni teknolojinin sunduğu imkânları kullanarak, bu alanın kendi **gizini** açığa çıkartmak üzere yapılmaktadır; yani amaç, bu alanın dışındaki herhangi bir içeriği görselleştirmek değildir. Dolayısı ile teknik, herhangi bir tarihsel olguyu veya herhangi bir duruma dair bir içeriği görselleştirmekten ziyade, kendinde o özün veya içeriğin görselleştirmesini, içinde bulunduğu paradigma ve bu paradigmanın yöntemi oluşu nedeniyle temsil etmektedir. James Dive’in “**Dalga Yaratma**” adlı çalışması bu duruma iyi bir örnektir.

Resim 4. James Dive, “Dalga Yaratma”, Pulse Contemporary Art Fair, Mia-mi, 2007.

James Dive’in çalışması, Yeni Medya Sanatı’nda tarihsel bir olgunun görselleştirmesine (burada niyet tarihsel olguyu görselleştirmek değil, göstergeyi araçsallaştırarak tekniğe ilişkin bir sorun yaratmaktır) dair bir örnektir. Dive yapıtını, Google Earth tarayıcısı ile İncil’de gerçekleşen olayların yerlerini bularak, manipüle ederek gerçekleştirmiştir. Bu çalışma, peygamber Musa’nın denizi ortadan ikiye yararak insanları kurtardığı mucizeyi görselleştirir; fakat burada bu görseli ilginç kılan, görsel üzerinde uygulanmış çeşitli manipülasyon teknikleri değil, tekniğin -bu bağlamda Google Earth ve foto manipülasyon yöntemleriyle- onu kullanan sanatçıyı bir nevi Tanrı’ya dönüştürmesidir. Çalışmada ironik olarak deniz, sanatçısı tarafından dijital ortamda yarılmış olarak gösterilmiştir. Bu görüntü, Google Earth ve Photoshop programlarıyla oluşturulmuştur. Neden bu şekilde oluşturulmuştur? Çünkü yeni medya sanatının açığa çıkarması gereken bir şey vardır. James Dive’in açığa çıkarmaya çalıştığı şey; Musa’ya veya İsa’ya dair değil, bu sahneleri görselleştirirken kendisine tanrı rolünü atfeden tekniğe dair bir hakikattir (“Yeni medya sanatı”, t.y.).

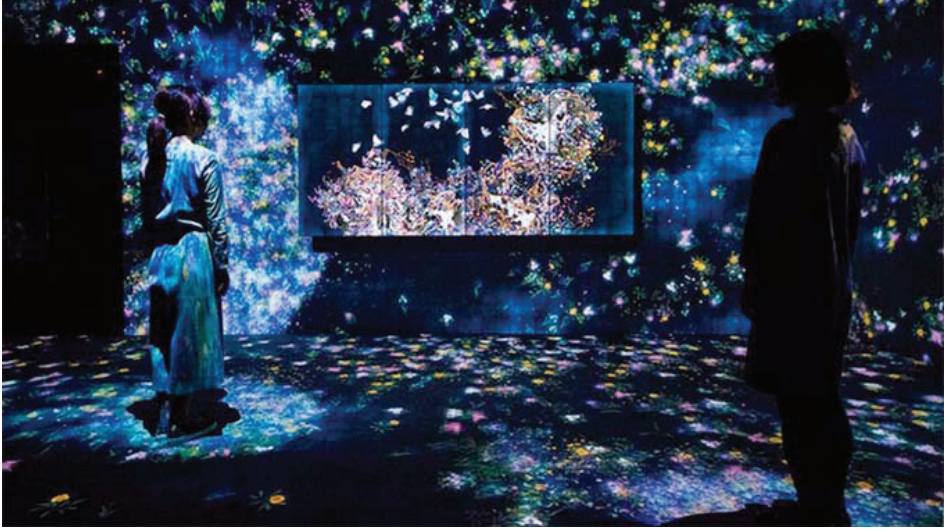
Resim 5. Ansen Atilla , “Öğle yemeğinde tuzlama”, 186 x 110 cm, C-Print, 2011.

Bazen Yeni Medya çalışmalarında; teknik ve malzeme, içerik ve bağlamdan ayrıştırılmıştır. Bu bağlamda, örneğin Ansen Atilla'nın dijital ortamda oluşturduğu tekniği, ele aldığı tarihsel olguyu, insan ve güç ilişkisini vs. gibi kavramları görselleştirmek gayesiyle araçsallaştırılmıştır. Burada bu kavramları görselleştirmek amacıyla bir medya kullanılmıştır. Buradaki tehlike, bu göstergelerin kendi bağlamından kopuk olması ve yapılan manipülasyon tekniğinin bir efekt yaratabilme ihtimalinin olmasıdır.

Resim 6. Ansen Atilla , “Göçebe”, 180 x 116 cm, C-Print, 2011.

Ansen Atilla'nın çalışmaları genel olarak, insan ve güç kavramlarına odaklanmaktadır. Ayrıca, mekân ve zaman farklılıklarına rağmen sabit kalan, yasak, suç, yargı ve savaş kavramlarını görünür ya da görünmez niyetler çerçevesinde incelemektedir. Çalışmalarda çeşitli tarihsel olaylar ve güç ilişkilerine dayalı sahneler, dijital medya programlarında bulunan filtrelerden geçerek bir görselleştirmeye tabi tutulmuştur. Bu türden görselleştirmelerin, Photoshop ya da Painter gibi imaj manipülasyon programlarının ustaca kullanımını gerektirmektedir. Dijital medyanın araçsallaştırılarak görselleştirilmesi, bu imgeleri yeni medya sanatı yapmaya yetmemektedir. Daha açıkça belirtmek gerekirse, yeni medya sanatı tarihsel olgular veya güç ilişkileriyle değil, “gizini açmanın bir yöntemi” olan teknikle uğraşmaktadır (“Yeni medya sanatı”, t.y.).

Resim 7. teamLab, “Çiçekler vae insanlar kontrol edilemez, fakat birlikte yaşayanlar kontrol edilebilir – Her saate bir bütün yıl”, İnteraktif Dijital Enstasasyon, 2015.

Japon topluluk teamLab’in üstte yer alan eseri, sürekli değişim içindedir. Saatte bir mevsim değişmekte, çiçekler açmakta ve dökülmektedir. Bu durum, önceden kaydedilmiş bir animasyon veya kendini tekrar eden bir iş değildir. Eser, gerçek zamanlıdır ve bir bilgisayar programı tarafından yürütülmekte, izleyici ile arasındaki etkileşimle sürekli değişmekte, önceki görüntü tekrar etmemektedir. Çiçekler gonca iken büyümekte, sararıp solmaktadır. Büyüme ve yok olma süreklidir; ancak izleyicinin işe yaklaşımı ile çiçekler hızla yapraklarını döküp ölebilmekte ya da hayata dönüp, tekrar gelişip güzelleşmektedirler. teamLab grubu, doğa ile insanın karşıt unsurlar olmadığını, sağlıklı bir ekosistem için insan ile doğanın ortak çıkarları olan canlılar olduğunu düşünmektedir (Kavrakoğlu, 2017).

3. Sonuç

Günümüzde yeni medyanın ister klasikten esinlenerek, ister başlı başına sanatsal üretimlerde olsun etkin bir şekilde kullanıldığı ortadadır. Günümüzde bienal, trienal, festival gibi sanat organizasyonlarında bu türden eserler sıklıkla görülmekte/izlenmektedir. Bu yapıtlar, oldukça çarpıcı ve göze hoş gelmenin yanında, iletmek istenen mesaj bağlamında da etkileyici olmaktadır. Bu noktada, bu türden eserlerin sanatsal değeri olanlarının ayırt edilmesi önemlidir.

Yeni medya kuramcısı Lev Manovich, bu sanatın birtakım eksiklikleri olduğunu düşünmektedir. Manovich, dünyanın mitler ve dinler yoluyla açıklandığı eski çağlarda insanların bilgiye erişiminin kısıtlı olduğuna, bugün ise sınırsız bilgiye ulaşabildiğimiz halde bu bilgilerin kapsayıcı bir anlatıda bir araya gelerek dünyayı açıklamaktan aciz olduğuna dikkati çekmektedir. O, yeni medyanın da her medya gibi kendi dilini bulması gerekliliğine ve bu dille elektronik veri tabanlarında biriken kültürün bütünlüklü ve tutarlı bir hikâye oluşturarak bize yaşadığımız çağı anlatmasının gerekliliğine işaret etmektedir (Yılmaz, 2012).

Teknolojik işlerde en önemli noktalardan biri de ‘dekorasyon’ olma riskini taşıma tehlikesidir. Bazı sanatçılar teknolojiyi, bir ortamlararasılık yaratma yolunda kullanımının aksine, ilişkisiz bir biçimde yücelemetedir. Bu tarz bir yaklaşımda sanat, ileri teknoloji ürünü bir dekorasyon unsuru haline gelme riskini taşımaktadır (Arapoğlu, 2012: 49-52).

Yeni medya sanatının hayatımıza girişinin hem olumlu hem de olumsuz yönleri olduğu söylenebilir. Olumsuz olarak; yeni medya araçları ile sanatsal anlamda niteliksiz işler üretme tehlikesi varken, olumlu olarak; çok çeşitli deneysel çalışmalar ile üretim yapma imkânı sunabilmesidir. Örneğin, bir fotoğraf, klasik tarzda çalışılmış bir resim, bir kitap kapağı yeni medya ortamında bir anlamda mutenalaşmaktadır. Bu anlamda günümüz sanat piyasasına düşen görev, sanatta teknolojinin etkinliğini kabul etmek ve bu türden eserlerin nitelikli olanlarını niteliksizlerden ayırmak olmalıdır. Sanat yapıtlarının bu değersel sınırlarını belirlemek, estetik anlayış, dünya görüşü ve eğitimi bakımından hayati olacaktır.

Kaynakça

Arapoğlu, F. (2012). Dijital sanat üzerine. *Artam Global Art&Design Dergisi*, 48-52.

Bay, Y. (2012). Dijital teknolojinin olanaklarıyla sanatın dili zenginleşiyor. *Artam Global Art&Design Dergisi*, 55-72.

Bozkurt, M. (2012). Medya sanatı, sanatın günceli güncelin sanatı. Mehmet Yılmaz (Ed.). Ankara: Ütopya Yayınları.

Bulunmaz, B. (2014). Yeni medya eski medyaya karşı: savaşı kim kazandı ya da kim kazanacak?. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 4 (7), 22-29.

Çokokumuş, B. (2012). Dijital ortamda kültür ve sanat. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 1 (3), 51-66. Erişim adresi: <http://www.ulakbilge.com/makale/pdf/1414431733.pdf>, 28.01.2017

Dilmen, N. E. (2007). Yeni medya kavramı çerçevesinde internet günlükleri-bloglar ve gazeteciliğe yansımaları. *Marmara İletişim Dergisi*, 12, 113-122.

Kavrakoğlu, F. (2017). [Çağdaş Sanata Varış 287/Yeni Medya Sanatı 2. Erişim adresi: http://blog.kavrakoglu.com/tag/yeni-medya-sanati/](http://blog.kavrakoglu.com/tag/yeni-medya-sanati/)

Keser, N. (2009). Sanat Sözlüğü. Ankara: Ütopya Yayınları.

Kutup, N. (2010). İnternet ve sanat, yeni medya ve net.art. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. Erişim adresi: <http://ab.org.tr/ab10/bildiri/56.doc>

Türkmenoğlu, H. (2014). Teknoloji ile sanat ilişkisi ve bir dijital sanat örneği olarak Instagram. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (4), 87-100. Erişim adresi: <http://www.ulakbilge.com/makale/pdf/1414431733.pdf>

Yeni medya sanatı. (2018, 1 Şubat). Erişim adresi: <http://buradaki.wordpress.com/tag/yeni-medya-sanati/>

Yılmaz, O. (2012). Dijitalleşen sanat, kimin sanatı?. Erişim adresi: <http://www.sabitfikir.com/dosyalar/dijitallesen-sanat-kimin-sanati>

Görsel Kaynakları

Resim 1. <http://ab.org.tr/ab10/bildiri/56.doc>

Resim 2. <http://www.lesabattoirs.org/actions/horizons-numeriques>

Resim 3. <http://www.xlgallery.ru/authors?tid=3191&theme=works&id=24>

Resim 4.

https://www.ntv.com.tr/turkiye/kizildeniz-yarilirken-fotograflansaydi,UV-64boEeAEu_rnZgbKGSjA

Resim 5. <http://www.artxist.com/Sergiler/Malevolence/122>

Resim 6. <http://www.artxist.com/Sergiler/Malevolence/122>

Resim 7. <http://blog.kavrakoglu.com/wp-content/uploads/2017/03/r.png>